

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**D. D. Emanuelis Gonzalez Tellez, In Inclyta Salmanticensi
Academia Collegii Majoris Conchensis Alumni, &
antiquioris vespertinæ Sacrorum Canonum Cathedræ
propriarii Interpretis; in Pinciano Sanctæ ...**

Additis Notis uberioribus ab Historia, & Chorographia

Complectens Librum Qvintum

González Téllez, Emanuel

Francofurti Ad Moenum, 1690

Capvt II. Gregorius Venantio Episcopo. a Lunensi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74544](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74544)

juxta distinctionem adductam in dict. l. 1. §. 5. vel si eunuchi essent, dict. l. final. Cod. commun. de legat. l. unica, §. fin. verò, Cod. de Latina libert. l. si servus 27. §. etsi 28. ff. ad leg. Aquil. quia pretiosiores erant, l. 3. §. idem, ff. ad leg. Corn. de sicar. Paulus lib. 5. sentent. tit. 23. l. final. ff. de oper. serv. l. sed 9. §. final. de injuriis, l. 3. §. 4. ad leg. Jul. de vi: ex rationibus, quas congerunt, & il-

lustrant Suarez ad leg. Aquil. lib. 2. cap. 3. sect. 6. Basilius Legion. quest. 5. scholast. cap. 8. Salmut. ad Pancirol. lib. 2. tit. 2. pag. 93. De pretio foliodorum egi in cap. ex tua 20. de simonia. e Ingentiorem.) Id est libertatem, ut in cap. 1. de servis non ordin. f Servitium.) Permissum, ut expovit Bronchorst. miscel. cent. 1. assert. 4.

CAPVT II.

Gregorius Venantio Episcopo. ^a Lunensi.

Multorum ad nos relatione pervenit, à Judæis in Lunensi civitate degentibus, quantò à fraternitatis tuæ patientia operosior. Oportebat quippe te respectu loci tui, atque Christianæ religionis intuitu, nullam relinquere occasionem, ut superstitioni Judæica simplices animæ, non tam suasionibus, quàm potestatis jure quodammodo deservirent. Quamobrem hortamur fraternitatem tuam, ut secundum piissimarum ^b legum tramitem, nulli Iudæo liceat Christianum mancipium in sua retinere domo. Sed si qui penes eos inveniuntur, libertas eis tuitionis auxilio ex legum sanctione servetur. Hi verò, qui in possessionibus eorum sunt, licet ipsi ex legum districtione sint ^c liberi, tamen quia colendis eorum terris diutiùs adhæserunt, utpotè conditionem loci debentes, ad colenda quæ consueverant, rura permancant, pensionesque prædictis viris præbeant: & cuncta quæ de ^d colonis, vel originariis præcipiunt, peragant, extra quod nihil eis oneris amplius indicatur. Quod si quisquam de his, vel ad alium migrare locum, vel in obsequio suo retinere voluerit, ipse sibi reputet, qui jus colonarium temeritate suâ, jus verò domini sub juris severitate damnavit. In his ergo omnibus ita te volumus solerter impendi, ut nec direpti gregis pastor reus existas, nec apud nos minor æmulatio fraternitatem tuam reprehensibilem reddat.

NOTÆ.

^{1.} ^a Lunensi.) Lucensi, legitur in hac sextâ collectione, sed malè; legendum enim est, Lunensi, ut habetur in cap. presenti, § 4. dist. & in ipsa prima collectione, sub hoc tit. cap. 3. & in ipsis epistolis Gregorii, ubi lib. 3. epist. 21. indict. 12. reperitur textus hic: ex quo regeffro ita textum hunc restituo. Luna Etruria civitas in confinio Liguria, ad Macra fluminis ostia, per vetusta Tuscorum Colonia, inter 12. civitates numerata: meminerunt Luna Livius lib. 39. Silius Italicus lib. 8. relati à Ughello tom. 1. Italia sacra, fol. 893. Cathedra Episcopali decorata fuit jam à primis Ecclesiæ temporibus. Ejus Præsuli Sancto Venantio, quem nonnulli Laudensem Præsulem faciunt, rescribit in presenti Gregorius.

^b Legum.) L. 1. Cod. ne Christianum mancipium, l. 57. Cod. de Episc. & cleric.

^{2.} ^c Liberi.) Scilicet adscriptitii, de quibus egi in cap. 1. de servis non ordin. cap. 3. de immunit. Eccles. Unde Judæus potest habere adscriptitium Christianum in consequentiam ruris, quod possidet, ut docuerunt Azor part. 1. instit. moral. lib. 8. cap. 22. Thom. Sanchez lib. 2. summa, cap. 31. num. 21. ex hoc textu, quem cum non animadvertent Platea in l. quemadmodum, numer. 9. vers. Si quid, Cod. de agricol. Surdus de aliment. tit. 8. privil. 89. num. 2. docuerunt, non posse Judæum emere fundum cui sunt adscripti servi Christiani.

D. D. Gonzal. in Decretal. Tom. V,

^d Colonis vel originariis.) De quibus plura D. Nicolaus de Castro in l. unic. Cod. de capitat. civium, ubi num. 19. textum hunc exponit.

COMMENTARIUM.

Ex his duabus cõstitutionibus sequens cõmuniter deducitur assertio: Iudæus Christianum mancipium retinere non debet, sed cogitur justo pretio Christianis vendere; & si renuat, servus eripitur in libertatem. Probant eam textus in cap. mancipia, cap. presenti, § 4. dist. cap. etsi, cap. multos, cap. Iudæos 17. quest. 4. cap. cum sit nimis, cap. multorum, cap. ad hæc, cap. final. hoc titulo, cap. 2. junctâ integrâ, de constit. cap. dilectus 29. de re scriptis, cap. consuluit, el. 3. de appellat. Zacharias in cap. 2. hoc tit. in 1. collect. Honorius III. in cap. unic. hoc tit. in 5. compil. Gregorius noster lib. 7. epist. 11. ad Brunichildem Reginam, ibi: Mirari sumus, quod in regno vestro Iudæos Christiana mancipia possidere permittitis; quid enim sunt omnes Christiani, nisi membra Christi, &c. Concil. Meldense. can. 73. Christiana mancipia que à Iudæis adducuntur, aut possidentur, aut mandatoribus contradantur, aut certè Christianis emptoribus intra diem quadagesimum veniunt, & transacto hoc dierum numero, nec apud eos quolibet modo remaneant. Si autem quedam ex istis mancipiis talem agritudinem fortassis incurerent, ut infra statutos dies vendi non valeant, adhibenda sollicitudo est, ut dum saluti fuerint pristina restituta, similiter modis omnibus distrabantur, &c. nec Christiana mancipia in domo Iudæi habitare sinantur.

M 3

nantur.

nantur. Aurel. 3. cap. 13. De mancipiis Christianis, quæ in Iudeorum servitio detinentur, si eis quod christiana religio vetat, à dominis imponitur; aut si eos de Ecclesia excusatos tollant pro culpa, quæ remissa est, & affligere, aut cadere fortasse præsumperint, & ad Ecclesiam iteratò confugerint, nullatenus à sacerdote reddantur, nisi pretium offeratur, ac detur. Aurel. 4. can. 27. Meld. can. 73. Iudeis christiana legis nolimus servire personas, ne occasione domini sectam veneranda religionis immutent. Tolet. 4. can. 65. Ex decreto gloriosissimi Regis hoc sanctum elegit Concilium, ut Iudeis non liceat Christianos servos, nec Christiana mancipia emere, nec cujusquam consequi largitate. Nefas enim est, ut membra Christi serviant Antichristi ministris. Quod si deinceps servos Christianos, vel ancillas Iudæi habere præsumperint, sublatis ab eorum dominatu libertatem à Principe consequantur. Tolet. 8. num. 12. Cabilon. can. 9. Basil. sess. 19. quæ & alia juris testimonia referunt Ant. August. in epit. juris, lib. 12. tit. 5. Crespetius in summa, verbo Iudæi servos. Consonant lex 1. 4. & 5. Cod. Theod. ne Christ. mancip. lex 5. 22. & 26. eod. Cod. de Iudæis, lex 22. eod. Cod. de Pagan. lex 59. eod. Cod. de heret. lex. 5. eod. Cod. de contrahenda emption. lex 1. Cod. Justin. ne Christianum mancipium, lex ea quæ 56. Cod. de Episc. & cleric. Novella 144. Justin. cap. 2. lex 10. tit. 3. lib. 12. legum Visigoth. lex finalis, tit. 2. 1. part. 4. lex 13. tit. 9. part. 6. lex 10. tit. 24. part. 7. Illustrant Theologi cum D. Thoma ad 2. 2. quæst. 10. art. 10. Tapia tom. 2. catena mor. lib. 1. cap. 5. art. 5. P. Suarez de fide disput. 18. sect. 5. I. Gothofr. in l. 22. Cod. Theod. hoc tit. Thomas Delbene tom. 2. de offic. Inquisit. dubit. 23. sectar. 18. Riccius lib. 2. de iure person. cap. 28. Hunnius in encyclop. part. 1. tit. 9. Corvinus in amphorism. juris Pontif. lib. 4. tit. 4. & 5. Azor 1. part. instit. lib. 8. cap. 22. Gutierrez de delict. lib. 1. quæst. 31. Martha de iurisdic. part. 1. cap. 24. numer. 22. Acunna in cap. mancipia, 54. dist. Lindébrog. in Glossario, verbo Iudæi mancipia, Scortia in select. Pontif. constit. epit. 27. theoremat. 74. Becanus in opusculo de fide, cap. 13. quæst. 7. Mancinus in l. ult. Cod. de Episc. & cleric. Decianus lib. 5. tract. crim. cap. 10. Cujac. ad tit. ne Christianum mancipium, D. Nicolaus de Castro in l. unic. Cod. de capit. civium, num. 29. Espenceus lib. 2. digress. cap. 17. Solorzanus de iure Indiar. lib. 2. cap. 11. num. 56. & lib. 3. cap. 5. num. 59. Larrea decis. 9. Granat. num. 34. Opingius de iure insign. cap. 2. numer. 62. Simanchas de catholice. tit. 61. num. 16.

4.
Impugna
tur tradi
ta assertio.

Sed hæc assertio difficilis valdè redditur sequentibus juris rationibus. Prima ex eo, nam emere quis, vel vendere rem propriam non cogitur, l. nec emere, Cod. de iure delib. l. inquit, Cod. de contrahend. emption. ergò Iudæi cogi non debent servos proprios, & legitime acquisitos vendere, præcipue cum Ecclesia in Iudæos non baptizatos nullam habeat iurisdictionem, juxta illud D. Pauli: De his qui foris sunt, quid ad nos? Ergò Iudæi per Iudices ecclesiasticos cogi nequeunt servos Christianos vendere. Secundo difficilis est præfens assertio, dum in ea docetur, Iudæum revertentem vendere Christianum mancipium, ejus dominio privari, servumque liberum fieri, ac proclamare posse ad libertatem; nam receptior, communiorque sententia est, infideles ob solam infidelitatis causam privari non posse dominio, quod habent supra fideles, ut post D. Thomam docent Victoria relect. 1. de Indis, numer. 6. Socus in 4. dist. 5. quæst. 1. art. 10. Bellar-

minus tom. 1. contr. lib. 5. cap. 2. pluribus relatis Solorzanus tom. 1. de iure Indiar. lib. 2. cap. 11. num. 58. Igitur Iudæi, eo quod sales sint, non debent privari dominio servorum, quod ex jure gentium, mediante captivitate, vel emptione acquisierunt. Accedit deinde, nam si ex duobus conjugibus unus ad fidem catholicam convertatur, alterque converti renuat, si velit cohabitare sine contumelia Creatoris, non potest Catholicus eam deserere, immò potius cum ea cohabitare debet, cap. gaudemus, de divortis, ubi probavimus. Igitur multò magis servi, etsi domini eorum baptizari renuant, non debent eos deserere, & ad libertatem proclamare.

Quæ dubitandi ratione non obstante vera est præfens assertio, cujus ratio assignatur in præfenti textu, & in cap. etsi Iudæos, hoc tit. ne vide licet filii liberæ famulentur filiis ancillæ, sed tanquam servi à dominis reprobati, se saltem per effectum operis recognoscant servos esse Christianorum. Accedit quia Iudæi quidem, ex quo Christum Dominum nostrum Regem agnoverunt ante faciem Pilati, & Regem Casarem agnoverunt, 10. annis cap. 19. Actuum Apost. cap. 17. communi Romano jure adeo vivunt in causis, tam ad eorum superstitionem, quam ad forum, leges ac judicia pertinentibus, ut etiam quædam juxta legem suam eis licita retinere prohibentur. Nec enim, exempli gratiâ, possunt in diversa sub uno tempore conjugia convenire, l. Iudæi, l. nemo, Cod. de Iudæis, quæ sunt Arcadii, Honorii, & Augusti, Quibus prior Constantinus legem tulit, ne Christianum mancipium Iudæus possideat; l. unic. Cod. ne mancipium Christianum. Referunt Eusebius in ejus vita, cap. 27. ibi: Sanxit etiam, ne Christianus quisque serviret Iudæis. Sozomenus lib. 3. cap. 17. Sed hanc constitutionem etiam ad Paganos & hæreticos porrexit Justinianus in l. final. Cod. de Episc. & cleric. ita ut similes servi liberi fierent: cujus legis auctoritate Patres Ecclesiæ servos Christianos Iudæorum, legum restrictione liberos esse, & ad libertatem juxta legum præcepta perducendos in præfenti sanxerunt, & in iuribus supra relatis. Accedit præcipua ratio timoris subversionis; nam facile Iudæi servos Christianos subverterent blanditiis, aut tormentis, & eorum dominatio intollerabilis fieret, nam ut ait Cicero Philippica 3. Cum omnis servitus sit misera, tunc verò intolerabilis servire impuro. Sic Sofia Amphyrionis servus apud Plautum in Amphyrione.

Ergò in servitute expetunt multa iniqua:
Habendum & ferendum hoc opus est cum labore.

Merito ergò Ecclesiæ PP. statuerunt, Iudæos mancipium Christianum possidere non posse, sed potius illum vendere XII. solidis Christiani cogi, si illum mercimonii causâ emissent, aliâs eripiendum esse in libertatem. Jure nostro Regio in dict. l. 2. tit. 22. part. 4. l. 22. tit. 11. part. 5. l. 10. tit. 24. part. 7. poena mortis injungitur Iudæis, qui mancipia Christiana detinere præsumperint; & in l. 13. tit. 9. part. 6. prohibetur mancipium Christianum Iudæo legari, & instrumentum, quo venditio mancipii Christiani Iudæo fit, invalidum declaratur in l. 6. tit. 3. part. 3. & judicium, quo id comprehenditur, contra leges esse, & invalidum, traditur in l. 1. tit. 2. part. 3. quibus additur, quæ tradit Azevedo in l. 2. tit. 2. lib. 8. Recopil. à num. 29.

Nec

6.
Diffi-
tur ratio
dubitandi

Nec obstat dubitandi ratio supra adducta; nam licet regulariter verum sit, neminem cogi rem propriam vendere, ut probat Heraldus *lib. unic. emend. cap. 26.* ubi exponit legem 9. ff. de *actione rer. amot. ar. legem 65. s. 1. legem 70. ff. de R. N. sapè tamen contrarium observatur, & tenetur dominus rem propriam distrahere, ut probat Hermosilla in l. 3. tit. 5. part. 5. Vnde ob causam ita justam, ut est periculum subversionis, mirum non est, ut teneatur judæus servum Christianum vendere. Nec obstat augmentum primum ipsius difficultatis, pro cuius solutione sciendum est, valde controversum esse inter Doctores, an infideles ex eo tantum, quod infideles sunt, possint privari dominio quod habent supra Catholicos? Quam questionem disputant Covar. in *regula peccatum, 2. part. §. 11. num. 5. de regul. juris. Salon. in tract. de dom. quest. 3. art. 1. Sayrus in Clavi Regia lib. 9. cap. 6. num. 12. Lessius de Iust. lib. 2. cap. 5. dub. 4. num. 11. Acunna in dict. cap. mancipias, Bannes ad 2. 2. tract. de fide. cap. 13.* In qua questione D. Thomas 2. 2. quest. 10. art. 10. affirmativam sententiam tenet ex ea ratione, quia infideles propter suam infidelitatem digni sunt, ut priventur omni dominio. Alii simpliciter negant, & utramque sententiam problematicè probat perdoctus Solorzanus *ubi supra*, qui videndus est; nam quoad præsentem casum facilis est solutio, siquidem in eo agunt Ecclesiæ Patres de Judæis subiectis Principibus Christianis, à quibus virtute supremæ potestatis, & dominationis lex lata est, ut nullus Judæus Christianum mancipium possideat, aut retineat, *dict. l. 1. Cod. ne Christ. mancip.* & Princeps Christianus potuit talem legem in sua ditione promulgare, ut aliud tributum illis indicere valebat. Vnde notandum est, tam in hoc cap. 1. & 2. quam in aliis canonibus supra relatis, dum de hac privatione dominij Iudeorum in servos Christianos PP. agunt, semper referre suas constitutiones ad leges seculares in dict. cap. 1. ibi: *Legum beneficio Concil. Tolet. 4. can. 65. Ex decreto gloriosissimi Regis. Notavit Larrea dict. decis. 9. num. 35.* Accedit, nam Ecclesia potestatem habet cohibendi & puniendi infideles, si non pœnis spiritualibus, de qui-*

bus, accipiendus est D. Paulus supra laudatus, pœnis temporalibus, & corporalibus, *cap. postulasti, cap. consuluit, hoc tit. cap. iudei, de cœsibus, cap. post miserabilem, de usuris, cap. in Archiepisc. de rapt.* probat fuisse Solorzanus *tom 1. lib. 2. cap. 15. num. 4.* Nec tandem obstat, quod expendebamus de matrimonio Catholici cum Gentili; nam cum ambo in ipsa gentilitate validè quoad vinculum matrimonij contraxerint, alio ad fidem converso, altero in infidelitate remanente, non dissolvitur matrimonium nisi infidelis cohabitare renuat sine contumelia Creatoris ut probavi in *can. 10. Concilij Illber.* propter vinculum contractus legitime celebrati, quod in præsentem casu non datur; & ita ob conversionem servi ad fidem Catholicam privari potest dominus ejus dominio.

Sed supra tradita assertioni obstat textus in *can. 3. Concilij Gangren.* in illis verbis: *Si quis docet, servum pietatis prætextu dominum contemnere, & à ministerio recedere, & non cum benevolentia omni honore domino suo inservire, sit anathema.* Refert Gratianus in *cap. si quis servum, 37. dist.* & ex Martino Brachar in *cap. si quis 17. quest. 4.* Igitur non rectè in præsentem docetur, servum Christianum proclamare posse ad libertatem, quando dominus ejus Iudæus est, renuitque ipsum justo pretio vendere. Pro cuius canonis expositione dicendum est, quod illis prioribus Ecclesiæ sæculis, cum celebratum fuit Concilium Gangrense, quando sub Principibus Gentilibus fideles erant, ne cui christiana religio invida videretur, & ut obtrectatores quid in ea reprehenderent, non haberent, sed magis erubescerent, magnâ curâ prædicatum, & observatum fuit, ut servi diligenter dominis suis obedirent, honoremque impenderent. D. Paul. ad Titum *cap. 1.* Pace verò datâ, & libertate externa per Principes Catholicos Ecclesiæ restituta, Cæsares ipsi, & Ecclesiæ Patres statuerunt, ne Iudæi Christianum mancipium possiderent, ut docuit Espenceus ad *epist. Pauli lib. 2. digress. cap. 17.* & ita ad priora illa sæcula referendus est dictus canon Concilij Gangrensis, quod celebratum fuit anno Christi 324.

7.
Exponitur
can. si
quis ser-
vum, 17.
dist.

CAPVT III.

Gregorius Iannario Episcopo. a Caralitano.

Iudæi de civitate vestra huc venientes questi nobis sunt, quod Synagogam eorum Iquæ Caralis sita est, Petrus, qui ex eorum superstitione ad Christianam fidei cultum Deo volente perductus est, adhibitis sibi quibusdam indisciplinatis, sequenti die baptismatis sui, hoc est b Dominico, in ipsa festivitate Paschali, cum gravi scandalo, sine vestra occupaverit voluntate, atque imaginem illic Genetricis Dei, Domini que nostri, & venerandam crucem, & birrum e album, quo de fronte resurgens indutus fuerat, posuisset. De qua re, & filiorum nostrorum Eupaterii gloriosi magistri militum, atque magnifici Pii in Domino Præsidis, aliorumque nobilium civitatis vestræ ad nos hæc eadem scripta attestantia cucurrerunt. Qui etiam adjecerunt à vobis hoc præsentum, & prædictum Petrum, ne hoc auderet, fuisse prohibitum. Quod cognoscentes, omnino laudavimus, quia sicut revera bonum decuit sacerdotem, nihil fieri unde justa esset reprehensio, voluistis. Sed quia per hoc, quod minimè vos in his, quæ pravè acta sunt, miscuistis, displicere vobis quod factum est, demonstrastis: considerantes hæc de re vestræ voluntatis intentum, ac magis iudicium, his hortamur assatibus, ut sublatâ exinde, cum ea, quâ dignum est, veneratione, imagine, atque cruce, debeat quod violenter ablatum est, reformare, quia sicut d legalis definitio Iudæos novas non patitur erigere Synagogas,

M 4

ita